

УДК 658.014:001.8+330.341.1

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3\(57\)-694-710](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3(57)-694-710)

Васильченко Мар'яна Іванівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, тел.: (067) 420-36-26, <https://orcid.org/0000-0002-9569-154X>

Кравченко Остап Миколайович аспірант, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, тел.: (095) 315-29-33

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розглянуто основні етапи розвитку теорії інновацій, починаючи з ранніх уявлень Йозефа Шумпетера про «креативне руйнування» і завершуючи сучасними підходами, які враховують не лише технологічні, але й соціальні, економічні та культурні аспекти. Водночас підкреслено важливість інституційної підтримки, інтеграції наукових досліджень і бізнес-практик, а також взаємодії між державою, підприємствами та іншими учасниками інноваційного процесу для забезпечення сталого розвитку.

Встановлено, що інновації давно вийшли за межі технологічних досягнень і стали ключовим чинником, що визначає структуру й динаміку міжнародної торгівлі, виробничих процесів і фінансових систем. У ході проведення дослідження авторами було визначено, що чимало інноваційних процесів ініціюється безпосередньо на рівні окремих суб'єктів господарювання, які адаптують глобальні інноваційні тенденції до специфіки місцевих ринків через впровадження новітніх технологій та бізнес-моделей. Відтак, лише після успішної інтеграції на підприємствах інновації набувають потенціалу для масштабування на національний та глобальний рівень, що сприяє не лише зростанню економічної ефективності, але й створенню нових ринків, розвитку міжнародної співпраці та зміцненню конкурентних позицій на світовій арені.

У статті розглянуто основні тренди інноваційного розвитку підприємств у контексті сучасних глобальних викликів. Зокрема, акцентовано увагу на важливості інтеграції цифрових рішень, що сприяють персоналізації продуктів і послуг, а також на застосуванні принципів циркулярної економіки

для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Розглянуто новітні підходи до розробки бізнес-моделей, зокрема, перехід до економіки спільного споживання, що забезпечує гнучкість підприємств у динамічному середовищі. Визначено, що інноваційний розвиток є не лише технологічним процесом, а й стратегічним інструментом, що дозволяє підприємствам адаптуватися до змін і формувати нові ринкові можливості для сталого розвитку на національному й міжнародному рівнях.

Ключові слова: інновації, інноваційні екосистеми, глобалізація, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток підприємств, бізнес-моделі.

Vasylchenko Mariana Ivanivna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Logistics, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, tel.: (067) 420-36-26, ehttps://orcid.org/0000-0002-9569-154X

Kravchenko Ostap Mykolayovych PhD student, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, tel.: (095) 315-29-33

THE EVOLUTION OF SCIENTIFIC APPROACHES TO DEFINING THE ESSENCE OF INNOVATIONS AND THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Abstract. The article examines the key stages in the development of innovation theory, beginning with Joseph Schumpeter’s early concept of «creative destruction» and advancing to contemporary approaches that encompass not only technological progress but also social, economic, and cultural dimensions. The critical role of institutional support, the integration of scientific research with business practices, and the interaction between the state, enterprises, and other stakeholders in the innovation process are emphasized as essential for fostering sustainable economic development.

The study establishes that innovations have long transcended mere technological achievements, becoming a fundamental driver that shapes the structure and dynamics of international trade, manufacturing processes, and financial systems. Furthermore, innovations play a significant role in transforming social, environmental, and cultural practices. The research also reveals that many innovation processes are initiated at the level of individual businesses, which adapt global innovation trends to meet the specific needs of local markets through the implementation of advanced technologies and business models. Thus, only after successful integration at the enterprise level innovations acquire the necessary potential for scaling at both national and global levels, driving not just economic

efficiency but also fostering the creation of new markets, enhancing international cooperation, and strengthening competitive positions on the global stage.

The article explores key trends in the innovative development of enterprises in the context of contemporary global challenges. In particular, it highlights the importance of integrating digital solutions to facilitate the personalization of products and services, as well as applying circular economy principles to reduce negative environmental impacts. Additionally, the article discusses the latest approaches to business model development, particularly the shift toward a sharing economy, which provides flexibility for enterprises in a dynamic environment. The study concludes that innovation development is not just a technological process, but a strategic tool that enables companies to adapt to changes and create new market opportunities for sustainable growth on both national and international levels.

Keywords: innovations, innovation ecosystems, globalization, competitiveness, innovation-driven development of enterprises, business models.

Постановка проблеми. Інновації виступають потужним драйвером економічного розвитку на глобальному рівні, оскільки вони сприяють не лише модернізації технологічних процесів, але й трансформації соціальних і економічних структур, забезпечуючи при цьому сталий і збалансований розвиток. Такі прогресивні зміни виступають «головною рушійною силою продуктивності, всеохоплюючого економічного зростання та створення робочих місць», як зазначено у п. 67 Резолюції 70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», прийнятої на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 25 вересня 2015 року [1].

Важливість інновацій підтверджується й у «Глобальному індексі конкурентоспроможності», який з 2004 по 2020 рік щорічно публікувала аналітична група Всесвітнього економічного форуму. Зокрема, у документі за 2019 рік [2] підкреслено, що «впровадження нових технологій та інновацій є пріоритетом для урядів і приватного сектору економіки в більшості розвинутих країн і країн, що розвиваються, оскільки це дозволяє створювати додану вартість і підвищувати рівень життя населення». Однак у «Глобальному індексі інновацій 2024: Відкриття потенціалу соціального підприємництва» [3] зазначено, що попри значний технологічний прогрес і активне впровадження новітніх технологій, досягнення соціально-економічного прогресу залишається серйозним викликом. У зв'язку з цим подальший розвиток національних економік, як ніколи раніше, потребує сталих інвестицій, більш активного впровадження проривних технологій та комплексних стратегій для ефективного використання інновацій.

Сучасні технології та інновації відіграють ключову роль не лише в соціально-економічному розвитку, але й у досягненні важливих екологічних

цілей, зокрема, таких як скорочення шкідливих викидів в атмосферу та декарбонізація економіки. Однак цей процес потребує постійних зусиль для підтримки високого рівня інноваційної активності та інтеграції новітніх технологій на всіх етапах економічного розвитку, що підтверджується результатами досліджень, викладеними у звіті «Огляд цифрової економіки – 2024: Посилення зв'язку, інновацій та довіри» [4], який нещодавно було оприлюднено на офіційній сторінці Організації економічного співробітництва та розвитку.

Країни, які швидко адаптують інноваційні технології, традиційно знаходяться на передових рубежах глобальної економічної конкуренції. За підсумками щорічного Глобального індексу інновацій 2024 [3], Північна Америка та Європа продовжують утримувати лідерські позиції у глобальній інноваційній діяльності. За ними йдуть країни Південно-Східної Азії, Східної Азії та Океанії, які також демонструють високі результати в інноваційних показниках. Завдяки інноваціям країни можуть ефективно реагувати на глобальні виклики, зміни в попиті, технологічні революції, а також змінювати свої позиції на світових ринках. Водночас, інновації дозволяють підтримувати національну економіку в умовах високого рівня невизначеності і забезпечувати її стабільність та сталий розвиток.

Однак насправді більшість інноваційних процесів ініціюється на рівні окремих суб'єктів господарювання, незалежно від їх організаційно-правової форми чи напряму діяльності, і саме вони є основними агентами економічної трансформації. Підприємства активно адаптують глобальні тенденції до місцевих умов, впроваджуючи новітні технології та бізнес-моделі, що дозволяє не лише підтримувати ефективність виробництва, але й розвивати нові ринки та продукти. Важливою особливістю цього процесу є те, що інновації, зазвичай, мають локальний характер, і лише в результаті їх успішної інтеграції на підприємствах вони можуть бути масштабовані на національному та глобальному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть наукові підходи до визначення сутності інновацій зазнали значних змін під впливом таких глобальних тенденцій, як цифровізація, що охоплює впровадження інформаційних технологій і цифрових інструментів у різні сфери суспільного життя [5; 6; 7], автоматизація виробничих та управлінських процесів [8], а також посилення ролі сталого розвитку в економічних структурах і соціальних інституціях [9].

Сучасні наукові дослідження все більше зосереджуються на трансформаціях, що відбуваються завдяки інтеграції нових технологій у традиційні виробничі та управлінські процеси. Зокрема, зростаючий інтерес до концепції відкритих інновацій, яку детально розглядають у своїх наукових працях Г.В.

Чесбро [10] і С. Убазіз, Д. Матмар [11], свідчить про перехід від закритих інноваційних процесів до більш відкритих та інтерактивних моделей. У зв'язку з цим, суб'єкти господарювання починають активно взаємодіяти з зовнішніми стейкхолдерами, такими як постачальники технологій, науково-дослідні установи, кінцеві споживачі, конкуренти та інноваційні кластери, що сприяє більш ефективному генеруванню нових ідей і рішень та прискоренню процесів комерціалізації інновацій.

Дослідження цифрових інновацій в умовах сьогодення набувають неабиякої актуальності, оскільки ці технології, як зазначають М. Богерс, Р. Гаруд, Л. Томас, П. Тюоцшер, Ю. Юу [12], не лише змінюють методи виробництва, але й трансформують саму сутність продуктів і послуг, створюючи нові можливості для оптимізації бізнес-процесів і покращення взаємодії з кінцевими споживачами. Впровадження таких передових технологій, як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект, Big Data, хмарні технології і робототехніка, дає підприємствам потужні інструменти для масштабування бізнесу, розширення ринкових меж і трансформації комунікаційних каналів. Такі цифрові рішення відкривають нові горизонти для створення інноваційних бізнес-моделей та збереження стійких конкурентних переваг на обраному сегменті ринку.

Значну увагу представники сучасної наукової спільноти, зокрема М. Стусс [13], Н. Накиценович, А. Грюблер, Ю. Лейнінгер, К. Цимм [14], також приділяють вивченню концепцій, які інтегрують інновації зі сталим розвитком. У цьому контексті активно досліджуються питання розвитку «зелених» технологій [15] і соціально відповідального підприємництва [16]. Окрім того, відомі українські науковці, такі як Д.М. Солоха, О.Ю. Чубукова [17], П. Григорук, О. Пайонк і В. Хрущ [18], наголошують на важливості забезпечення синергії між інноваціями та соціально-економічними системами, що має забезпечити відповідну економічну вигоду і позитивний вплив на навколишнє середовище та соціальні структури, одночасно сприяючи довгостроковій стабільності та збереженню ресурсів для майбутніх поколінь.

Враховуючи викладене, можемо стверджувати, що в умовах надзвичайно швидких змін зовнішнього середовища інноваційний розвиток підприємств набуває багатогранного характеру, охоплюючи не лише технологічні, але й організаційні, економічні та соціальні аспекти. Сьогодні успіх будь-якого суб'єкта господарювання значною мірою залежить від здатності інтегрувати технологічні інновації, передові управлінські практики, соціальні інновації та елементи корпоративної культури. Це означає, що підприємства мають не лише вдосконалювати технології та продукти, але й переосмислювати свої організаційні структури, управлінські стратегії і способи взаємодії із соціальним середовищем. Відтак, інновації перестають бути лише засобом

покращення ефективності окремих аспектів бізнесу, і перетворюються на основний механізм забезпечення стійкості і довгострокового розвитку підприємства. З огляду на вищезазначені тенденції, вивчення еволюції наукових підходів до інновацій стає важливим не лише для розуміння змін в економічних і технологічних умовах, а й для визначення напрямів розвитку сучасних практик управління інноваціями. Це дозволяє глибше усвідомити, як адаптація наукових парадигм до нових реалій може допомогти підприємствам краще реагувати на сучасні глобальні виклики та можливості.

Мета статті – проаналізувати еволюцію наукових підходів до визначення сутності інновацій та їхнього впливу на інноваційний розвиток підприємств, а також розглянути як зміни в економічних і технологічних умовах формують сучасні практики управління інноваціями в бізнесі.

Виклад основного матеріалу. XX століття стало одним із найвизначніших періодів у світовій історії, епохою значних досягнень у науці, технологіях, економіці та культурі. Попри дві світові війни, Велику депресію, низку глобальних економічних і політичних криз та локальні військові конфлікти, у світі постійно відбувалися значні технічні відкриття, зокрема, у таких сферах, як комп'ютерні і космічні технології, енергетика, телекомунікації, медицина, біотехнології, транспорт. Ці досягнення заклали основу для формування нових економічних моделей, які суттєво змінили структуру глобальної економіки та соціальних відносин, сприяючи перетворенням у міжнародній торгівлі, виробничих процесах і фінансових системах, а також розвитку нових підходів до економічного зростання та співпраці між країнами, що визначали напрям подальших трансформацій у різних сферах суспільного життя.

Однак враховуючи масштаб і глибину змін, спричинених інноваціями в XX ст., трактування їх сутності продовжує залишатися жвавим предметом обговорення у науковій спільноті. Сьогодні це поняття має різні інтерпретації залежно від наукової традиції, економічного контексту та конкретної сфери застосування (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку теорії інновацій: від концепцій до практичних підходів

Етап розвитку	Період	Розробники теорії та основні наукові ідеї	Події, що вплинули на формування наукових ідей
Фундаментальний етап – формування основних концепцій теорії інновацій	1910 – 1930 рр.	Йозеф Алоїз Шумпетер. Інновації як процеси, що змінюють економічну структуру, підвищують продуктивність, змінюють економічні цикли, руйнують застарілі форми і створюють якісно нові.	Перша світова війна та економічна трансформація після неї, включаючи перехід до масового виробництва та електрифікації, підштовхнули впровадження інновацій як інструменту економічного прогресу.
Етап деталізації – розвиток інноваційних ідей через прикладні дослідження	1940 – 1970 рр.	Роберт Мартін Солоу, Кеннет Джозеф Ерроу. Інновації досліджуються в контексті їхнього впливу на ефективність підприємств та галузей. Розробляються моделі економічного зростання, в яких інновації виступають основним фактором змін. Вивчається роль держави в стимулюванні інновацій.	Друга світова війна та повоєнне відновлення призвели до швидкого розвитку технологій, зокрема, в оборонній промисловості. Державне фінансування наукових досліджень і нові підходи до управління та виробництва стали основою для розвитку теорій економічного зростання та інновацій.
Теоретичний прорив – розробка нових підходів до класифікації інновацій та концепцій національних і регіональних інноваційних систем	середина 70-х рр. – кінець XX ст.	Річард Р. Нельсон, Крістофер Фріман. Інновації розглядаються не лише з технічної точки зору, а й з урахуванням соціальних, політичних і культурних аспектів. Формуються концепції національних і регіональних інноваційних систем.	Глобалізація, технологічні зміни в комп'ютерних технологіях і телекомунікаціях. Зростаюча роль державних політик у підтримці інновацій на національному та регіональному рівнях. Розвиток нових моделей економічного зростання.
Сучасний етап – питання інноваційної політики та формування інноваційних екосистем	початок XXI ст. – до сьогодні	Чарльз Весснер, Генрі Іцковіц. Основна увага зосереджена на інноваційній політиці, управлінні інноваціями та формуванні інноваційних екосистем. Державні та приватні ініціативи стимулюють розвиток інновацій, а сприятливе інноваційне середовище прискорює технологічний прогрес.	Технологічний прогрес та глобалізація стимулюють створення інноваційних екосистем. Зростання значення технологічних інновацій в умовах динамічного середовища. Розвиток політик на рівні держав та міжнародних організацій, спрямованих на підтримку інновацій

Джерело: узагальнено авторами за даними [19 – 26].

Як бачимо з табл. 1, перші спроби визначити сутність поняття «інновації» були зроблені близько ста років тому, коли американський економіст, соціолог та історик економічної думки Йозеф Шумпетер, відомий завдяки своїм дослідженням у галузі економічного розвитку та підприємництва, запропонував концепцію «креативного руйнування» («creative destruction») [19]. В основу цієї концепції було покладено ідею, що економіка існує і розвивається завдяки заміщенню застарілих методів, ідей і неефективних компаній новими, більш продуктивними і прибутковими. Загалом, ця наукова концепція фактично поклала початок розумінню інновацій як основної детермінанти економічного розвитку [20].

Починаючи з 40-х рр. ХХ ст., дослідження інновацій отримали новий імпульс, а головний фокус уваги вчених змістився на практичне застосування інновацій. Це була логічна відповідь на необхідність оптимізації виробничих процесів і стимулювання економічного зростання після Другої світової війни. Роберт Солоу [21] та Кеннет Джозеф Ерроу [22] зосередили свої зусилля на вивченні впливу інновацій на продуктивність підприємств і розвиток галузей, а також ролі державної політики у сприянні інноваціям через фінансування наукових досліджень. Саме в цей період активно формуються теорії економічного зростання, у яких технологічні інновації визначають ефективність і конкурентоспроможність підприємств, що, в свою чергу, формує нові можливості для розвитку національних економік.

Натомість, у 70-80-х рр. ХХ ст. виникли нові підходи до розуміння сутності інновацій, які виходили далеко за межі суто технологічних змін. Саме у цей період такі дослідники, як Річард Р. Нельсон [23] і Крістофер Фріман [24], у своїх наукових працях неодноразово підкреслювали важливість соціальних, політичних і культурних аспектів інновацій, а також визначальну роль інституцій і державної політики у стимулюванні інноваційних процесів. У результаті проведених досліджень концепція національних і регіональних інноваційних систем набула завершеного вигляду і стала основою для розуміння взаємодії між державою, підприємствами та науковими установами.

На початку ХХІ ст. спостерігається стрімкий розвиток інноваційних екосистем [27], які об'єднують наукові установи, бізнес, органи державної влади та інші структури для створення і впровадження інновацій, а також для ефективного обміну знаннями, технологіями та ресурсами. Важливим аспектом цього процесу стало формування політик, спрямованих на підтримку інновацій на всіх можливих рівнях – міжнародному, національному, регіональному та інституційному. Все це дозволяє нам стверджувати, що інновації є не лише важливою рушійною силою економічного розвитку, що потребує системного підходу для ефективної інтеграції в різні сфери суспільного життя.

З огляду на багатогранну природу феномену інновацій, їх вивчення здійснюється у межах трьох основних наукових підходів. Перший з них, продуктовий, розглядає інновацію як результат творчого процесу, що виявляється в нових або вдосконалених продуктах чи технологіях [6; 10]. Другий підхід – процесний – визначає інновацію як процес впровадження і використання нових рішень або як процес зміни та удосконалення певного продукту чи технології [22; 26]. Третій підхід, еволюційний, розглядає інновації як безперервне оновлення в продуктах, технологіях і системах [9; 13; 14].

У сучасному бізнес-середовищі, що визначається низкою домінуючих векторів розвитку, інновації виступають як здатність адаптувати нові ідеї до вимог часу, перетворюючи їх на реальну цінність. Це вимагає постійного пошуку рішень, здатності до змін і готовності реалізувати нові можливості.

Для глибшого розуміння економічної сутності інновацій важливо, на наш погляд, враховувати визначення, подані у міжнародних документах (табл. 2), які охоплюють найбільш вагомні аспекти інноваційних процесів.

Таблиця 2

**Загальноприйняті визначення сутності поняття «інновації»
у міжнародних документах та організаціях**

Документ	Організація / країна	Сутність поняття «інновації»	Ідея, відображена у документі
Інноваційна стратегія ОЕСР [28], 2010 р.	ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку), ЄС	Інновації – це запровадження нового або значно вдосконаленого продукту (товару чи послуги), процесу чи методу.	Інновації охоплюють не лише продукти та послуги, а й процеси та методи, що сприяють розвитку різних сфер діяльності.
Керівництво Осло. Настанови щодо збору, представлення та використання даних про інновації [29], 2018 р.	ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку), ЄС	Інновація – це новий або вдосконалений продукт або процес (або їхня комбінація), який значно відрізняється від попередніх продуктів або процесів одиниці статистичного спостереження (підприємства, організації, установи тощо), і який став доступним потенційним користувачам (продукт) або впроваджений у виробництво (процес).	Інновації можуть і мають піддаватися вимірюванню.
Новий європейський інноваційний порядок денний [30], 2022 р.	Європейська Комісія, ЄС	Інновації – це глибокі технологічні зміни, які виникають з когорти інноваційних стартапів і ґрунтуються на передовій науці, технологіях та інженерії.	Інновації трансформують економіку і є незамінними для досягнення цілей подвійного зеленого та цифрового переходу.

Як бачимо з табл. 2, найбільш значущі європейські ініціативи підкреслюють роль інновацій у формуванні економіки знань, розвитку людського капіталу та розширенні науково-дослідної діяльності. Окрему увагу приділено необхідності державної підтримки наукових досліджень, здійснення інвестицій у стартапи та впровадження технологічних проривів у реальний сектор економіки.

Основними ініціаторами таких змін, зазвичай, виступають підприємства, які постійно експериментують з новими технологіями, бізнес-моделями та управлінськими підходами. Успішне впровадження інновацій не лише змінює бізнес-процеси підприємств, але й сприяє їх масштабуванню на регіональному та глобальному рівнях, відкриваючи нові ринкові можливості. Відтак, інноваційний розвиток підприємства є стратегічним напрямом, який забезпечує його стійкість у динамічному бізнес-середовищі.

Згідно з результатами останніх наукових досліджень [3; 4; 6; 9; 10; 13], інноваційний розвиток можна визначити як цілеспрямований та безперервний процес впровадження інновацій у різних сферах діяльності підприємства. Цей процес спрямований на максимально повне задоволення суспільних потреб через інтеграцію наукових досягнень у виробничі процеси з метою отримання значного економічного, соціального та екологічного ефекту, що проявляється в змінах як абсолютних, так і відносних економічних показників.

Зазвичай, підприємство може обирати один із двох можливих шляхів свого інноваційного розвитку: або розробка і впровадження нововведень ініціюється потребами самого підприємства, враховуючи його стратегію і логіку розвитку бізнесу, або інновації обумовлюються потребами ринку і за допомогою нововведень підприємство прагне найбільш повно задовольнити їх. Очевидним є те, що другий шлях є більш перспективним, оскільки спрямований на забезпечення довгострокової ефективної діяльності підприємства.

У реаліях сьогодення інноваційний розвиток підприємств стає ключовим фактором їх конкурентоспроможності. Кардинальні технологічні зміни, нові підходи до співпраці та зростаючі вимоги до сталого розвитку формують основні тренди, які визначають найбільш перспективні напрями розвитку підприємств (рис. 1).

Рис. 1. Основні тренди інноваційного розвитку підприємств (узагальнено авторами)

За даними рис. 1 можемо стверджувати, що цифровізація, як процес інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси, сприяє значним змінам в організаційних структурах підприємств. Вона передбачає використання цифрових платформ для збору та обробки даних у реальному часі, що забезпечує доступ до інформації та аналітики, відкриваючи нові можливості для прийняття рішень. Завдяки цифровим технологіям підприємства отримують можливість створювати персоналізовані продукти і послуги, а також ефективно здійснювати зворотний зв'язок зі споживачами, постачальниками, партнерами та іншими учасниками інноваційної екосистеми. Автоматизація, як складова цифрової трансформації, знижує вплив людського фактору, підвищуючи точність операцій і зменшуючи витрати на технологічне обладнання. Використання штучного інтелекту (AI) та Інтернету речей (IoT) дозволяє здійснювати глибокий аналіз даних, прогнозувати попит, а також оптимізувати ресурси на всіх етапах ланцюга постачання, забезпечуючи гнучкість і адаптивність підприємства до динамічних змін у бізнес-середовищі.

Відкриті інновації. У традиційній моделі інноваційного розвитку підприємства зосереджували зусилля на розробці нових технологій та продуктів виключно в межах власних дослідницьких підрозділів. Однак у сучасних умовах все більше підприємств звертаються до відкритих інновацій.

Цей підхід передбачає інтеграцію зовнішніх джерел знань і технологій, таких як стартапи, академічні установи та незалежні експерти, у процес розробки нових рішень. Залучення таких ресурсів дозволяє значно прискорити інноваційний розвиток підприємств, надаючи їм доступ до передових досягнень науки і техніки, що сприяє швидшому виходу продуктів на ринок. Одним із найбільш поширених напрямів відкритих інновацій є краудсорсинг, що передбачає залучення великої аудиторії для вирішення складних технологічних та управлінських завдань. Такий підхід дозволяє підприємствам не лише отримати різноманітні ідеї та рішення, а й оперативно перевірити їх на практиці, що значно підвищує інноваційну ефективність та можливість швидкої адаптації до нових викликів.

Сталий розвиток та екологічні інновації. Сучасні підприємства стикаються із необхідністю інтеграції сталого розвитку у свої стратегії через зростаючі вимоги до екологічної відповідальності та збереження природних ресурсів. Основним напрямом такої трансформації є впровадження технологій, що значно знижують негативний вплив на навколишнє середовище та сприяють збереженню природних ресурсів. Однією із основних складових екологічних інновацій є принципи циркулярної економіки, які включають повторне використання матеріалів, зменшення виробничих відходів і створення продуктів, здатних до переробки або повторного використання. Такий підхід не лише дозволяє скоротити витрати на виробництво, але й суттєво зменшує екологічний слід підприємств. Водночас розвиток альтернативних джерел енергії та удосконалення енергоефективних технологій набувають все більшої популярності серед підприємств, оскільки сприяють зменшенню залежності від традиційних джерел енергії та формуванню додаткової цінності для суспільства і навколишнього середовища.

Гнучкі бізнес-моделі. У сучасному бізнес-середовищі, де технологічні, економічні та соціальні трансформації відбуваються з неймовірною швидкістю, підприємства змушені постійно переглядати свої стратегії для забезпечення ефективності своєї діяльності. Одним із основних напрямів таких змін є перехід від традиційної моделі власності до концепції економіки спільного споживання («the sharing economy»). У контексті такої моделі підприємства можуть орендувати транспортні засоби, житлові та офісні приміщення, створюючи при цьому більш мобільну та ефективну систему використання ресурсів. Це дозволяє забезпечити гнучкість у масштабуванні бізнес-операцій, знижуючи потребу в інвестиціях у сталі активи і одночасно зберігаючи можливість швидкої адаптації до змін на ринку.

Розвиток людського капіталу. Сьогодні суб'єкти господарювання різних сфер і напрямів діяльності все більше орієнтуються на інвестиції у розвиток своїх співробітників, оскільки людський капітал стає ключовим фактором

конкурентоспроможності. Одним із важливих аспектів є впровадження програм навчання та розвитку компетенцій, що дозволяють працівникам адаптуватися до змін в технологіях, системах і процесах. Крім того, підприємства активно підтримують культуру постійного вдосконалення, заохочуючи інноваційне мислення та самореалізацію своїх співробітників. Важливим елементом є також підвищення рівня цифрових компетенцій серед працівників, що дозволяє покращити ефективність роботи та сприяти успішній реалізації цифрових трансформацій у бізнесі.

Загалом, інноваційний розвиток підприємств сьогодні виходить далеко за межі традиційного впровадження нових технологій, охоплюючи цифрову трансформацію, відкриті інновації, екологічну відповідальність та адаптивність бізнес-моделей до складно прогнозованого і динамічного середовища. Активна взаємодія з іншими учасниками інноваційних екосистем дозволяє підприємствам більш оперативно реагувати на нові виклики та загрози, адже інновації вимагають швидкості у впровадженні та адаптації до нових технологічних й економічних реалій. Тому підприємства, що здатні інтегрувати інновації в свою діяльність і системно впроваджувати нові рішення та ініціативи, забезпечують собі стійку позицію на ринку і сприяють розвитку не лише власного бізнесу, а й економічного середовища в цілому.

Висновки. Еволюція наукових підходів до інноваційного розвитку підприємств свідчить, що інновації є не лише рушійною силою економічного зростання, а й основним інструментом стратегічної конкуренції. Історичний аналіз відповідних концепцій показує зміну акцентів: від трактування інновацій як окремих технологічних нововведень до інтегрованих підходів, що охоплюють цифрові, екологічні та соціально-економічні аспекти, які разом формують комплексну картину розвитку. Результати проведеного нами дослідження вказують на те, що інноваційний розвиток підприємства значною мірою обумовлений зовнішніми чинниками, такими як глобальна конкуренція, технологічні зміни, зміни в правовому середовищі та переорієнтація суспільних вимог на необхідність досягнення сталого розвитку. Для багатьох країн, включаючи Україну, що наразі переживає один із найбільш складних періодів у своїй історії, вкрай важливим є впровадження принципів цифровізації, автоматизації та циркулярної економіки, що виступають передумовами для забезпечення економічної стійкості в умовах глобальних викликів.

Література:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН. A/70/L.1 від 25 вересня 2015 р. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (дата звернення: 03.02.2025).

2. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. 2019. 650 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 05.02.2025).
3. Dutta S., Lanvin B., León L.R., Wunsch-Vincent S. Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. World Intellectual Property Organization. 2024. 324 p. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/> (дата звернення: 11.02.2025).
4. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2): Strengthening connectivity, innovation and trust. Organization for Economic Co-operation and Development. 2024. 221 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-digital-economy-outlook-2024-volume-2_3ad f705b-en.html (дата звернення: 11.02.2025).
5. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 1): Embracing the technology frontier. Organization for Economic Co-operation and Development. 2024. 159 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/oecd-digital-economy-outlook-2024-volume-1_d30a04c9/a1689dc5-en.pdf (дата звернення: 07.02.2025).
6. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum. 2016. 172 p. URL: https://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/3385454/Schwab-The_Fourth_Industrial_Revolution_Klaus_S.pdf (дата звернення: 15.02.2025).
7. Вишневецький В.П., Гаркушенко О.М., Князев С.І., Липницький Д.В., Чекіна В.Д. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 188 с.
8. Pllanes P., Lund S., Mourched M., Rutherford S., Tyreman M. Retraining and reskilling workers in the age of automation. McKinsey Global Institute. 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/retraining-and-reskilling-workers-in-the-age-of-automation> (дата звернення: 03.02.2025).
9. Sachs J.D. The Age of Sustainable Development. New York. Columbia University Press. 2015. <https://doi.org/10.7312/sach17314>
10. Chesbrough H.W. Open innovation: the new imperative for creating and profiting from technology. Harvard Business School Publishing Corporation. 2003. 227 p.
11. Oubaziz S., Matmar D. Open innovation: a new source of business competitiveness. *Athens Journal of Business & Economics*. 2021. Vol. 7, Issue 4. Pp. 365-378. <https://doi.org/10.30958/ajbe.7-4-4> doi=10.30958/ajbe.7-4-4
12. Bogers M., Garud R., Thomas L., Tuertscher P., & Yoo Y. Digital innovation: transforming research and practice. *Innovation*. 2021. Vol. 24 (1). Pp. 4–12. <https://doi.org/10.1080/14479338.2021.2005465>
13. Stuss M.M. The role of innovation in sustainable development. In *Organizing sustainable development*. Taylor & Francis Group. 2023. Pp. 235-245. <https://doi.org/10.4324/9781003379409-21>
14. Nakicenovic N., Grubler A., Leininger J., Zimm C. The World in 2050. Innovations for Sustainability. Pathways to an efficient and post-pandemic future: Report. International Institute for Applied Systems Analysis, Austria. 2020. URL: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/16533/1/TWI2050-web-2.pdf> (дата звернення: 17.02.2025).
15. Зелені технології, інновації та інтелектуальна власність. Київ. УКРНОІВІ. 2024. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Report_Green_Tech_Innovations_IP_web.pdf (дата звернення: 01.02.2024).
16. Собко О. Соціальна відповідальність бізнесу та розвиток підприємництва в Україні в умовах війни. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. Вип. 1 (13). 2024. С. 308-317. <https://doi.org/10.32750/2024-0130>

17. Солоха Д.М., Чубукова О.Ю. Управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем: колективна наукова монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 232 с.
18. Григоруک П., Пайонк О., Хруц В. Інноваційно орієнтовані соціально-економічні системи як об'єкт моделювання. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 1. С. 146-152.
19. McCraw Т.К. Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction, Cambridge: Harvard University Press. 2007. 719 p.
20. Копп С.М. Creative destruction: out with the old, on with the new. Investopedia. 2023. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/creativestruction.asp> (дата звернення: 12.02.2025).
21. Dawn К.С. Robert Solow – Technological Advancement and Economic Growth. LinkedIn. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/robert-solow-technological-advancement-economic-kalyan-sankar-dawn-gvpfc> (дата звернення: 05.02.2025).
22. Arrow К.Ј., Intriligator M.Д. Handbooks in Economics. Elsevier. 2010. URL: <https://users.metu.edu.tr/pamukcu/HandbookofInno2010.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).
23. Richard Nelson's legacy for the Economics of Innovation and IP. World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/web/economics/w/blogs/richard-nelson-s-legacy-for-the-economics-of-innovation-and-ip> (дата звернення: 13.02.2025).
24. Sprujt J. Chris Freeman: the entrepreneur who created the concept of "innovation studies". Open Innovation. 2024. URL: <https://openinnovation.eu/10-04-2024/chris-freeman-the-entrepreneur-who-created-the-concept-of-innovation-studies/> (дата звернення: 10.02.2025).
25. Wessner C.W. Best practices in state and regional innovation initiatives: competing in the 21st century. National Research Council of the National Academies. 2013. 240 p. URL: <https://surl.li/ofyhzб> (дата звернення: 13.02.2025).
26. Etzkowitz H. The Triple Helix University – Industry – Government Innovation in Action. Routledge. 2008. 164 p. URL: https://mguntur.id/files/ebook/ebook_1605608206_cf742d707b4e0bf22bf3.pdf (дата звернення: 11.02.2025).
27. Антонюк О.В., Грига В.Ю., Єгоров І.Ю., Капіца Ю.М. Інноваційна екосистема України: огляд сучасності: монографія. Київ: ДНУ «Інститут математики НАН України». 2020. 275 с.
28. The OECD Innovation Strategy: getting a head start on tomorrow. Organization for Economic Co-operation and Development. 2010. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/05/the-oecd-innovation-strategy_g1ghcb7c/9789264083479-en.pdf (дата звернення: 17.02.2025).
29. Керівництво Осло. Настанови щодо збору, представлення та використання даних про інновації. Організація економічного співробітництва і розвитку. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/11/15/01/Kerivnytstvo.Oslo-2018-15.11.2023.pdf> (дата звернення: 09.02.2025).
30. Новий європейський інноваційний порядок денний. Європейська комісія. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0332> (дата звернення: 14.02.2025).

References:

1. *Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denni u sferi staloho rozvytku do 2030 roku: Rezoliutsiia A/70/L.1 Heneralnoi Asamblei OON [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution A/70/L.1 adopted by the General Assembly]: (2015)*. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (Last accessed: 03.02.2025 [in Ukrainian]).
2. Schwab К. (2019). *The Global Competitiveness Report 2019*. World Economic Forum. 650 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (Last accessed: 05.02.2025) [in English].

3. Dutta S., Lanvin B., León L.R., Wunsch-Vincent S. (2024). *Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. World Intellectual Property Organization. 324 p. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/> (Last accessed: 11.02.2025) [in English].
4. *OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2): Strengthening connectivity, innovation and trust*. (2024). Organization for Economic Co-operation and Development. 221 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-digital-economy-outlook-2024-volume-2_3adf705b-en.html (Last accessed: 11.02.2025) [in English].
5. *OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 1): Embracing the technology frontier*. (2024). Organization for Economic Co-operation and Development. 159 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/oecd-digital-economy-outlook-2024-volume-1_d30a04c9/a1689dc5-en.pdf (Last accessed: 07.02.2025) [in English].
6. Schwab K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum. 172 p. URL: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/3385454/Schwab-The_Fourth_Industrial_Revolution_Klaus_S.pdf (Last accessed: 15.02.2025) [in English].
7. Vyshnevskiy V.P., Harkushenko O.M., Kniaziev S.I., Lypnytskyi D.V., Chekina V.D. (2020). *Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy: transformatsiinyi potentsial* [Digitalization of the Ukrainian economy: transformational potential]. Kyiv: Akademperiodyka. 188 p. [in Ukrainian].
8. Illanes P., Lund S., Mourched M., Rutherford S., Tyreman M. (2018). *Retraining and reskilling workers in the age of automation*. McKinsey Global Institute. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/retraining-and-reskilling-workers-in-the-age-of-automation> (Last accessed: 03.02.2025) [in English].
9. Sachs J.D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. New York. Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/sach17314> [in English].
10. Chesbrough H.W. (2003). *Open innovation: the new imperative for creating and profiting from technology*. Harvard Business School Publishing Corporation. 227 p. [in English].
11. Oubaziz S., Matmar D. (2021). Open innovation: a new source of business competitiveness. *Athens Journal of Business & Economics*. 2021. Vol. 7, Issue 4. Pp. 365-378. <https://doi.org/10.30958/ajbe.7-4-4> doi=10.30958/ajbe.7-4-4 [in English].
12. Bogers M., Garud R., Thomas L., Tuertscher P., & Yoo Y. (2021). Digital innovation: transforming research and practice. *Innovation*. 2021. Vol. 24 (1). Pp. 4–12. <https://doi.org/10.1080/14479338.2021.2005465> [in English].
13. Stuss M.M. (2023). *The role of innovation in sustainable development*. In Organizing sustainable development. Taylor & Francis Group. Pp. 235-245. <https://doi.org/10.4324/9781003379409-21> [in English].
14. Nakicenovic N., Grubler A., Leininger J., Zimm C. The World in 2050. (2020). *Innovations for Sustainability. Pathways to an efficient and post-pandemic future: Report*. International Institute for Applied Systems Analysis, Austria. URL: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/16533/1/TWI2050-web-2.pdf> (Last accessed: 17.02.2025) [in English].
15. *Zeleni tekhnolohii, innovatsii ta intelektualna vlasnist* [Green technologies, innovation and intellectual property] (2024). Kyiv. Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Report_Green_Tech_Innovations_IP_web.pdf (Last accessed: 01.02.2024) [in Ukrainian].
16. Sobko O. (2024). Sotsialna vidpovidalnist biznesu ta rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh viiny [Social responsibility of business and development of entrepreneurship in Ukraine during wartime]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii – European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*. Vol. 1 (13). 2024. Pp. 308-317. <https://doi.org/10.32750/2024-0130> [in Ukrainian].

17. Solokha D.M., Chubukova O.Iu. (2019). *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system* [Management of innovative development of socio-economic systems]. Kyiv: Lira-K Publishing House, 232 p. [in Ukrainian].
18. Hryhoruk P., Paionk O., Khrushch V. (2022). Innovatsiino orientovani sotsialno-ekonomichni systemy yak ob'ekt modeliuvannia [Innovation-oriented socio-economic systems as an object of modeling]. *Modeling the development of the economic systems*. Vol. 1. Pp. 146-152 [in Ukrainian].
19. McCraw T.K. (2007). *Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction*. Cambridge: Harvard University Press. 719 p. [in English].
20. Kopp C.M. (2023). *Creative destruction: out with the old, on with the new*. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/creativedestruction.asp> (Last accessed: 12.02.2025) [in English].
21. Dawn K.S. (2024). *Robert Solow – Technological Advancement and Economic Growth*. LinkedIn. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/robert-solow-technological-advancement-economic-kalyan-sankar-dawn-gvpfc> (Last accessed: 05.02.2025) [in English].
22. Arrow K.J., Intriligator M.D. (2010). *Handbooks in Economics*. Elsevier. URL: <https://users.metu.edu.tr/pamukcu/HandbookofInno2010.pdf> (Last accessed: 11.02.2024) [in English].
23. Richard Nelson's legacy for the Economics of Innovation and IP. World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/web/economics/w/blogs/richard-nelson-s-legacy-for-the-economics-of-innovation-and-ip> (Last accessed: 13.02.2025) [in English].
24. Sprujt J. (2024). *Chris Freeman: the entrepreneur who created the concept of "innovation studies"*. Open Innovation. URL: <https://openinnovation.eu/10-04-2024/chris-freeman-the-entrepreneur-who-created-the-concept-of-innovation-studies/> (Last accessed: 10.02.2025) [in English].
25. Wessner C.W. (2013). *Best practices in state and regional innovation initiatives: competing in the 21st century*. National Research Council of the National Academies. 240 p. URL: <https://surl.li/ofyhzb> (Last accessed: 13.02.2025) [in English].
26. Etzkowitz H. (2008). *The Triple Helix University – Industry – Government Innovation in Action*. Routledge. 164 p. URL: https://mguntur.id/files/ebook/ebook_1605608206_cf742d707b4e0bf22bf3.pdf (Last accessed: 11.02.2025) [in English].
27. Antoniuk O.V., Hryha V.Iu., Yehorov I.Iu., Kapitsa Yu.M. (2020). *Innovatsiina ekosystema Ukrainy: ohliad suchasnosti* [Ukraine's innovation ecosystem: a review of the present]. Kyiv: Institute of Mathematics of the NAS of Ukraine. 275 p. [in Ukrainian].
28. *The OECD Innovation Strategy: getting a head start on tomorrow* (2010). Organization for Economic Co-operation and Development. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/05/the-oecd-innovation-strategy_g1ghcb7c/9789264083479-en.pdf (Last accessed: 17.02.2025) [in English].
29. *Kerivnytstvo Oslo. Nastanovy shchodo zboru, predstavlennia ta vykorystannia danykh pro innovatsii* [Oslo Manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation] (2018). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/11/15/01/Kerivnytstvo.Oslo-2018-15.11.2023.pdf> (Last accessed: 09.02.2025) [in Ukrainian].
30. *Novyi yevropeyskyi innovatsiinyi poriadok dennyi* [The New European Innovation Agenda] (2022). European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0332> (Last accessed: 14.02.2025) [in Ukrainian].